

סוקרים ספרים

עוצמת הדרך – התמודדות משפחתית עם מחלה ומוגבלות: מודלים טיפוליים

רנה פייגין, מרגלית דרורי ושאול נבון (2020)

גני תקווה: ספר הוצאה לאור בע"מ. 197 עמודים

הספר בוחן באופן מעמיק, תאורטי ויישומי, תהליכים של התמודדות עם מצבי חולי ומוגבלות, והינו מהדורה מורחבת ועדכנית של הספר "סלילת דרך" שיצא לאור בשנת 2001. התמה המרכזית של הספר גורסת שהתמודדות עם מחלה גופנית ועם מוגבלות הינה למעשה סיפור משפחתי. בכך, הספר מעניק התבוננות תאורטית רב-ממדית על ההיבט המשפחתי בהתמודדות פיזית ורגשית עם מצבי חולי ומוגבלות. במקביל, המחברים מפרטים שיטות התערבות, כלים ומיומנויות טיפול.

הספר כולל שמונה פרקים. הפרק הראשון, "התמודדותה של משפחה עם מחלה גופנית", מציג את החשיבות במתן תשומת לב לרווחתם הנפשית של בני משפחה המתמודדים עם בן משפחה חולה. כדי לקבל ראייה רחבה על ההשפעות ההדדיות בין מאפייני המערכת המשפחתית ובין המחלה הגופנית, פרק זה מפרט מה הם המוטיבים הרגשיים האופייניים במחלה גופנית או בנכות המופיעים בפרט החולה ובמשפחה, וכן מציג שלבים ומצבים במעגל חיי משפחה.

הפרק השני, "תשישות החמלה בקרב מטפלים עיקריים", מציג הקשר רחב להבנת המושג "תשישות חמלה" כמפתח מרכזי בהבנת התמודדותם של מטפלים עיקריים. בפרק זה מובא הסבר מפורט על אודות הביטויים השכיחים של תשישות חמלה, מוצעות דרכים להתמודדות איתה, ודרכים שבהן ניתן למנוע אותה.

הפרק השלישי, "מודלים טיפוליים של משפחה, מחלה ומוגבלות", מציג תשתית תאורטית של מודלים מרכזיים, המסייעים להבנת התמודדותה של משפחה עם חולי ועם מוגבלות. המודלים המוצגים הינם: המודל הביו-פסיכו-סוציאלי; המודל הביו-פסיכו-סוציאלי המשפחתי; מודל WCC – מודל רווחה במצבי חולי כרוני; מודל המשפחה הפסיכוסומטית; מודל ABCX; מודל Double ABCX – מודל החוסן המשפחתי; ומודל טיפולוגיה של מחלה – מודל אינטגרטיבי לטיפול.

הפרק הרביעי, "מודל להתערבות טיפולית קצרת מועד עם החולה ומשפחתו במסגרת אשפוז", מתאר מודל להתערבות משפחתית קצרת מועד במסגרת אשפוז בבית חולים. המודל משלב התייחסות להיבטים קוגניטיביים, רגשיים, התנהגותיים ומשפחתיים בנוגע למצבי חולי והחלמה. בעזרת המודל, המטפל יכול להביע את דעתו באשר לפער שנוצר בין העומס הרגשי והמעשי המוטל על החולה ומשפחתו לבין הלחץ שהם נחשפים אליו בשל המחלה, האשפוז הקצר והאחריות המוטלת עליהם להמשך הטיפול.

הפרק החמישי, "רווחה במצבי חולי כרוני: מודל התערבות אינטגרטיבי", מפרט את מודל ההתערבות האינטגרטיבי, שמטרתו לסייע לחולים ולבני המשפחה להתנהל עם המחלה הכרונית ועם הטיפול בה, לשם השגת רווחה לאורך זמן במציאות משתנה. המחברים מציגים את הרקע התאורטי העומד בבסיס המודל, את המרכיבים של המודל וטכניקות התערבות המבוססות עליו.

הפרק השישי, "מודל מחלה/אי-מחלה: פסיכותרפיה בחולים עם מחלה גופנית ואנשים עם נכות", מציע המשגה תאורטית של מחלה גופנית וסקירת מאפיינים מרכזיים-ייחודיים לפסיכותרפיה במחלה גופנית. בפרק נכללים תיאורי מקרה המדגימים את השינוי שחל במטופל במהלך טיפול, באמצעות עבודת הדיפרנציאציה, המדגישה את ההפרדה בין גורמים הקשורים למחלה לבין אלו שאינם קשורים אליה או נובעים ממנה.

הפרק השביעי, "התערבות קבוצתית חד-פעמית למטפלים עיקריים בן משפחה חולה", מציג מודל להתערבות קבוצתית חד-פעמית, המבוסס על עקרונות ההתערבות בשעת משבר ועל הגישה ההתנהגותית-הקוגניטיבית. בפרק מוצג תיאור מפורט של כל שלבי פעילות הקבוצה אשר הנחו עובדות סוציאליות במחלקה פנימית בתל השומר עבור מטפלים עיקריים בחולים קשישים ומוגבלים שהיו מאושפזים באותה עת.

הפרק השמיני והאחרון, "מודל התערבות קבוצתית במשפחה המתמודדת עם חולי או מוגבלות", מתאר מודל התערבות קבוצתית של כמה מפגשים, ומכיל תיאור מפורט של ארבעת השלבים המרכזיים בהתפתחותה של קבוצה הממוקדת בתחום בעיה ספציפית (התמודדות עם מחלה או מוגבלות): א. הסתכלות מנקודת מבט אישית. ב. התייחסות קבוצתית. ג. החיים והתפקוד היום-יומי. ד. סיום העבודה בקבוצה ופְרָדה. בפרק מוצגות דוגמאות משלוש קבוצות מתועדות.

הספר "עוצמת הדרך" תורם משמעותית להבנת ההיבטים המשפחתיים בתהליכי התמודדות עם מצבי חולי ומוגבלות. בשנים האחרונות חל שינוי מבורך במערכת הבריאות בהבנה משפחת האדם החולה מהווה חלק אינטגרלי מהליך הטיפול וההחלמה במסגרת אשפוז ובקהילה ובעקבות זאת - שיתופם בתהליכי קבלת החלטות. כדי להעניק לבני המשפחה מענה הולם לצרכיהם הרגשיים והקונקרטיים בהליכים אלה, חשוב להתאים את ההתערבות על בסיס גופי ידע תאורטיים וישומיים עדכניים ומותאמים. ספר זה מהווה כלי שימושי ליישום וליצירת מענים הולמים לבני משפחה המתמודדים עם מצבי חולי ומוגבלות של יקיריהם. עם זאת, מכיוון שספר זה יצא לאור כ-20 שנים לאחר המהדורה הראשונה, היה מקום להוסיף התייחסות להשפעה של שינויים רפואיים וטכנולוגיים שעברה מערכת הבריאות ושל דרכי אספקת שירותי בריאות בשני העשורים האחרונים על ההתייחסות למשפחה כחלק בלתי נפרד מהטיפול. כמו כן, ניתן היה להתייחס יותר לשינויים שעברו המקצועות הפרה-רפואיים השונים במערכת הבריאות, לדוגמה: סיעוד ועבודה סוציאלית.

לסיכום, הספר מומלץ לקריאה וליישום המלצותיו, בעיקר לאנשי מקצוע, לסטודנטים במקצועות הבריאות, אך גם לאנשים חולים ולבני משפחותיהם, ולכל מי שמעוניין לחשוב ולהרהר על סוגיות תאורטיות ומעשיות העולות במצבי חולי ומוגבלות.

סוקרת: שירי שגן-אלטמן